

7. Москвин С. Фондовый рынок Украины: место встречи можно изменить // Фондовый рынок. — 2010. — №11. — С. 6—9.

8. Шевченко П. Росія майже поглинула український фондовий ринок // Фондовый рынок. — 2009. — №18. — С. 6—7.

9. Офіційний сайт ДКЦПФР // <http://www.ssmc.gov.ua/>

Стаття надійшла до редакції 8.09.2010.

УДК 658.589(477)

М.А. Михайлюк, канд. екон. наук, доцент,
кафедра політичної економії
обліково-економічних факультетів,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ІНФРАСТРУКТУРНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглядається проблема інфраструктурної підтримки інноваційного розвитку вітчизняних підприємств через економічну політику створення як державних, так і ринкових інститутів ефективного генерування і поширення інновацій, сприйняття та використання підприємством інновацій як чинника сталості та перспективності його діяльності в умовах зміни ринкової кон'юнктури.

Аннотация. В статье рассматривается проблема инфраструктурной поддержки инновационного развития отечественных предприятий через экономическую политику создания как государственных, так и рыночных, институтов эффективного генерирования и распространения инноваций, восприятия и использования предприятием инноваций, как фактора постоянства и перспективности его деятельности в условиях изменения рыночной конъюнктуры. Ключевые слова: инфраструктура инновационного развития, инновационная экономическая политика государства, индекс развития инфраструктуры, технопарки, технополисы.

Annotation. In the article the problem of infrastructural support of innovative development of domestic enterprises is examined through the economic policy of creation of both state and market, institutes of the effective generating and distribution of innovations, perception and use of innovations an enterprise, as a factor of constancy and perspective of his activity in the conditions of change of the market state of affairs. Keywords: infrastructure innovative development, innovative economic policy of the state, index of development of infrastructure, technoparki, technopolisi.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інфраструктура інноваційного розвитку, інноваційна економічна політика держави, індекс розвитку інфраструктури, технопарки, технополіси.

Постановка проблеми. Стимулювання інноваційного розвитку, яке розглядають як упорядковану зміну прогресивного вдосконалення інноваційної системи та її перехід до нового якісного стану безперервного генерування та впровадження сучасних інновацій, напряму залежить від становлення науково-технологічної інфраструктури. Це підтверджується як зарубіжним, так і вітчизняним досвідом щодо пріоритетних заходів підтримки інноваційних підприємств, сприянню їхньому домінуванню серед інших суб'єктів діяльності, насичення підприємницького середовища духом інноваційних змін. Важливість інноваційної інфраструктури у підтримці розвитку вітчизняних підприємств в умовах відкритості ринку ставить за мету статті дослідити вплив тих чинників інфраструктурних перетворень, які б гарантували впровадження стратегії випереджального розвитку економіки, формування відповідних переваг на ринку для інноваційних підприємств.

Аналіз останніх публікацій. Питання інфраструктурної підтримки інноваційних підприємства, будучи актуальними повсякчас, досліджувалися провідними науковцями як вітчизняного, так і закордонного простору.

В працях зарубіжних вчених багато досліджень присвячується особливостям національних інноваційних інфраструктур залежно від інституціонального устрою та похідних від нього економічних відносин у підприємницькому середовищі. В роботах М. Гладера [1] увага приділяється впливу фінансових джерел інвестування інфраструктур, що тісно пов'язані з їхніми інституційними чинниками. Між інституційною та фінансовою складовою розвитку інноваційних інфраструктур підприємств існує системний зв'язок, завдяки якому інфраструктуру розглядають як результат кумулятивних зусиль державних та комерційних структур щодо мобілізації фінансового капіталу у комплекс галузей, що забезпечують умови функціонування інноваційних підприємств, тобто сукупності інституційної організації та фінансового забезпечення діяльності підприємств інноваційного змісту. В роботах А. Телекота та П. Раміреса [2] акцент зроблено на необхідність встановлення відрхувань з прибутку підприємств у період впровадження інновацій на розвиток інфраструктурних елементів. Цей аспект дослідження також пов'язують із співвідношенням у національній економіці між становленням великих та малих підприємств у їхній здатності адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури із залученням інновацій, тобто становленням змішаних джерел фінансування інфраструктури інноваційного підприємницького середовища.

Вітчизняні дослідники І. Мірошник [3], Л. Федулова [4], А. Адаманова [5] та ін., як правило, аналізують діяльність інфраструктурних утворень щодо їхніх ринкових переваг у генеруванні та впровадженні інновацій, обґрунтовують доцільність функціональних форм діяльності інноваційних підприємств у вигляді інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів, технополісів, технопарків тощо, де форма інфраструктурного середовища набуває конкретного науково-технічного змісту.

Постановка завдання. Погоджуючись із більшістю думок, як вітчизняних, так і іноземних дослідників стосовно сучасних проявів та впливів інноваційної інфраструктури на підприємницьке середовище, нами у статті робиться акцент на результат функціонування інноваційної інфраструктури конкурентного підприємства, що відповідає таким вимогам: забезпечує розвиток інноваційного середовища, де є реалізація (впровадження) об'єкта інтелектуальної власності, підвищує вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень розвитку як підприємства, так і споживача, роблячи їх більш конкурентоздатним, тобто формує істотно вищі техніко-економічні показники інноваційного розвитку та суттєво збагачує їхній зміст. У статті пропонується розглядати та оцінювати інноваційну інфраструктуру діяльності підприємства через так звану бінарну природу створюваних нею послуг, які з одного боку мають конкурентний зміст, тобто напряму пов'язані з показниками розвитку ринкового середовища, а з іншого — підвищує науково-технологічний рівень підприємств, зумовлюючи інноваційні переваги інституціонального характеру, що і надалі стимулюють їхній розвиток та самовдосконалення. Ці переваги ми відносимо до структурно-інноваційних, тобто таких, що мають вплив на подальшу долю функціонування інноваційного підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження. Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» (2002 р.) інноваційна інфраструктура являє собою сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо). Інноваційна інфраструктура є своєрідним «поживним середовищем», яке забезпечує сприятливий фон для взаємодії об'єктів інноваційної діяльності. Подібне середовище включає систему необхідних соціальних, юридичних, економічних, інформаційних та інших інститутів, що підтримують як інноваційну діяльність, так і самих новаторів. Основ-

ними елементами інноваційної інфраструктури є державні інноваційні фінансово-кредитні установи, венчурні компанії та фонди, зони інтенсивного науково-технічного розвитку (технополіси), технологічні парки (технопарки), інноваційні центри (технологічні, регіональні, галузеві), інкубатори (інноваційні, технологічні, інноваційного бізнесу), консалтингові (консультаційні) фірми та ін. Законом України від 12 січня 2006 року «Про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших законів України» визначаються правові та економічні засади запровадження та функціонування спеціального режиму інноваційної діяльності для 15 технологічних парків. Крім технопарків інноваційна структура України складається із 73 бізнес-інкубаторі, 300 бізнес-центрів. Для інтенсивного інноваційного піднесення підприємницьких структур в Україні досить важливим є дотримання таких важливих моментів:

— наявність державної політики і законодавства, спрямованого на стимулювання інноваційних процесів;

— наявність у пріоритетних галузях національних компаній-лідерів, що здійснюють масштабні програми виробництва і просування на ринки конкурентоспроможної продукції;

— розвиток сучасної мережі інноваційної інфраструктури.

В статті особлива увага зосереджена саме на останньому чиннику через його виключну важливість у гарантуванні здійснення двох попередніх та вкрай важливого фактора як прямого, так і опосередкованого впливу на сучасну динаміку відтворювальних процесів в економіці в цілому. Стартові можливості у вітчизняній економіці для розвитку мережі інноваційної інфраструктури пов'язані з ефективним залученням значних фінансових ресурсів. Наприклад, лише для зміни структури економіки на 1 % необхідні капіталовкладення, еквівалентні 2—3 % ВВП, тобто, в наукоємні галузі треба залучати значні обсяги прямих іноземних інвестицій. Окрім того, прагнення України інтегруватися до світового економічного простору повинне реалізовуватися через економічну політику створення як державних, так і ринкових інститутів ефективного генерування і поширення інновацій, що напряму залежить від інноваційної інфраструктури. Вона повинна враховувати існуючий міжнародний досвід і бути спрямованою на здешевлення доступу до інноваційних ресурсів розвитку, базуватися на новітніх інформаційних технологіях, формуванні бізнес-середовища, сприятливого для посилення експортної експансії вітчизняних підприємств. На основі аналізу інноваційного середовища

в Україні слід констатувати, що між державою, наукою і бізнесом поки не склалися партнерські ділові відносини і це є однією з головних перешкод для переходу до інноваційної економіки, яка весь час повинна пристосовуватися до політики протистояння. У той же час, адаптація є однією з умов розвитку, так як від уміння пристосовуватись до зміни умов функціонування в конкурентному середовищі залежить подальша перспектива й ефективність підприємницької діяльності. Процес розвитку інноваційної інфраструктури нерозривно пов'язаний з адаптацією виробничих структур до умов сучасного ринку і здатний виправити існуючу ситуацію. Проте це, як вірно зазначає І.Н. Карпунь [6, с. 66], може бути лише пасивне пристосування, яке полягає тільки у маневруванні кількісними параметрами — виробничими потужностями, обсягами виробництва тощо. Активна економічна адаптація до змін передбачає адекватну відповідь на флуктуації середовища й автоколивання, а найкраще їх здатна подолати інноваційна інфраструктура.

Такий стан призводить, з одного боку, до неповного використання вітчизняною економікою інноваційного потенціалу, а з іншого — до недостатнього фінансування української науки бізнесом. Партнерство між позбавленим перспектив бізнесом і обмеженої фінансами вітчизняною наукою неможливе, так само як і окреме виживання науки і бізнесу в умовах відкритої ринкової економіки і конкуренції. На нашу думку, встановлення партнерських стосунків між: наукою і бізнесом за підтримки держави може бути досягнуто тільки в рамках побудови нової інноваційної інфраструктури української економіки, у якій бізнес, орієнтуючись на перспективи свого розвитку, заміщає фінансову підтримку держави науці своєю участю в інноваційних проектах, підтримкою приватних дослідницьких центрів і інжинірингових структур. Задля цього необхідна реорганізація як наукового комплексу, так і самого бізнесу, що дасть можливість встановити ділове партнерство між перспективною економікою і добре оснащеною, стабільно фінансованою наукою. Важлива роль у цьому процесі відводиться інноваційній інфраструктурі, яка покликана забезпечити комплекс умов поступального інноваційного розвитку. Економічна політика держави, що прагне сталості економічного розвитку, повинна активно опановувати інноваційні переваги підприємницького розвитку, типу поведінки інноваційного підприємства і гарантувати позитивну динаміку економічного зростання. Досягнення цієї мети в органічній єдності зі змістом науково-технологічного оновлення виробництва і в концентрова-

ній формі відображає властивості та призначення інноваційної інфраструктури [7, с. 121].

Проте аналіз сучасного стану інноваційного середовища свідчить, що значна частина об'єктів інноваційної інфраструктури підприємництва існує формально і не виконує повністю свої функції щодо сприяння розвитку інноваційного підприємництва в Україні. Поки що інноваційна інфраструктура, яка покликана забезпечити інформаційну, маркетингову, юридичну й іншу підтримку суб'єктам інноваційної діяльності в регіонах, розвивається мляво і безсистемно.

Необхідною умовою вдосконалення економічного механізму управління інноваційною інфраструктурою є перехід до приватизації наукових організацій, що дозволить, у свою чергу, вирішити актуальні завдання, а саме: подолати відчуження наукових організацій від власності; підвищити відповідальність і зацікавленість наукових організацій у результатах праці; створити умови для найповнішого розкриття їх наукового потенціалу; підвищити ефективність господарської діяльності наукових організацій різних форм власності. Фінансування інноваційної інфраструктури в останні роки за рахунок бюджетних коштів та коштів вітчизняних інвесторів майже взагалі не проводилось і тому низький рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств зумовлений загостренням інституційних та ресурсних проблем інноваційної діяльності, а саме: проблемами фінансового характеру (нестача власних коштів, недостатня фінансова підтримка з боку держави, ускладненість залучення фінансових ресурсів з ринкових джерел, зокрема, не вигідні умови кредитування); проблемами організаційно-правового характеру (нерозвиненість ринку технологій, практична відсутність суб'єктів інноваційної інфраструктури, що мають надавати посередницькі, юридичні, експертні, фінансово-кредитні та інші послуги, відсутність умов для налагодження інтеграційних зв'язків з іншими суб'єктами інноваційного процесу) та інші. Важливим заходом щодо вирішення проблеми ресурсного забезпечення інноваційного підприємництва є формування об'єктів інфраструктури інноваційної підприємницької діяльності, спроможної спрямувати ринкові ресурсні потоки на реалізацію інноваційних проектів і сприяти ринковій адаптації інноваційної продукції вітчизняних фірм та наукових підприємств. Емпіричні дослідження показують, що всупереч утвердженню положенню про пріоритетну підтримку інноваційних проектів, практична діяльність переважної більшості об'єктів загальної інфраструктури підприємницької діяльності спрямова-

на на обслуговування потреб виключно традиційного підприємництва, що, відповідно, не відіграє помітної ролі у ресурсному забезпеченні інноваційної діяльності. Сфера об'єктів специфічної інфраструктури інноваційної діяльності не демонструє високих темпів розвитку. Спостерігається і з часом поглиблюється нерівномірність розподілу наявних об'єктів інфраструктури підприємницької інноваційної діяльності за регіонами України. Так, у м. Києві та Київській області діють 12 бізнес-інкубаторів, в Одеській області — 9; у 18 з 22 регіонів країни діють по одному-два бізнес-інкубатори. З 255 існуючих інноваційних фондів 175 діють у м. Києві. Всі 7 діючих на сьогодні венчурних фондів розміщені в м. Києві. Шість з восьми технопарків належать території одного регіону (м. Київ). Практично не створені умови для налагодження дії венчурного капіталу як ринкової інституції фінансуванні інноваційних проєктів малого бізнесу. Прогнози різних фахівців на основі аналізу виробничих функцій свідчать, що науково-технічний прогрес як джерело економічного зростання в недалекому майбутньому забезпечуватиме до 90 % реального збільшення виробництва (на сьогодні це 65—70 %) і роль інфраструктури у цьому процесі помітно зростає [8, с. 124—125]. Оскільки метою інноваційної діяльності є не лише технічна, але й ідеологічна модернізація національної економіки, то досягнути цього можна лише за рахунок поєднання відокремлених ланок «наука» і «виробництво», де роль інфраструктури знову стає визначальною. Лише їх тісна інфраструктурна взаємодія, рівноправна співпраця в її межах дозволить виробляти продукцію, надавати послуги, які будуть конкурентоспроможними на національному та світовому рівнях. Аналіз сучасного стану науково-технічної та інноваційної інфраструктури в Україні свідчить про те, що за рівнем інноваційної активності, станом виробництва високотехнологічної продукції, обсягами фінансування науки наша країна значно відстає від провідних країн світу за індексом розвитку інфраструктури. Тому заходи підвищення фінансування вітчизняної інфраструктури з різних комерційних і бюджетних джерел для розвитку високотехнологічного сектору економіки, перегляд державної інноваційна політика, щодо збільшення обсягу і якості становлення елементів інфраструктури (інформаційної електронної мережі, агенцій інноваційної діяльності), які гарантують економічну віддачу завершених інноваційних пропозицій та їх реалізації у сферах вітчизняної економіки, створення системи державних фондів сприяння інноваційній діяльності та забезпечення умов її кредитування залишаються постійно актуальними.

Висновки з проведеного дослідження. Інноваційний процес в Україні гальмується недостатністю інституційного забезпечення інноваційної діяльності, що виявляється у відсутності розвинутого ринкового середовища загалом та зокрема — в незавершеності, безсистемності та неповноті формування відповідної високотехнологічної інфраструктури інноваційного розвитку (технопарків, технополісів, венчурного кредитування та фінансування й інших інститутів розвитку інноваційного середовища). Держава має відіграти активну роль у створенні загальнонаціональної інфраструктури інновацій, упровадити широкий набір мотиваційних інструментів розбудови інфраструктури, яка здатна багаторазово посилити інноваційну складову розвитку вітчизняної економіки.

Література

1. Glader, Marcus. Innovation Markets and Competition Analysis: EU Competition Law and US Antitrust Law. — Edward Elgar Publishing, 2006. — P. 123—142.
2. Tylecote A., Ramires P. Corporate governance and innovation: The Uk compared with the US and 'insider' economics. — Research Policy 35(2006). — P. 160—180.
3. *Мірошник І.М.* Національні інноваційні системи та розвиток високотехнологічних галузей, підприємств, компаній / І.М. Мірошник: Монографія. — К.: Наукова думка, 2003. — 380 с.
4. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / За ред. д-ра екон. наук, проф. Федулової Л.І. — К.: Основи, 2005. — 549 с.
5. *Адаманова З.О.* Інноваційні стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: Монографія. — Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2005. — 504 с.
6. *Карпунь І.Н., Хом'як М.С.* Інноваційний розвиток суб'єктів господарювання: методологія формування, механізм реалізації: Монографія. — Львів: Львівський державний інститут новітніх технологій та управління імені Вячеслава Чорновола, 2009. — 432 с.
7. *Росоха В.В.* Інноваційні процеси економічного розвитку в контексті інституційного забезпечення // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — №6(60). — С. 119—129.
8. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: В 3 т. / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б.Є. Кваснюка. Т.2: Інноваційно-технологічний розвиток економіки. — К.: Фенікс, 2007. — 564 с.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2010.